PAPIAMENTO BIJ UITSTEK DRAGER EIGEN IDENTITEIT

Sleutelfiguren geven hun visie

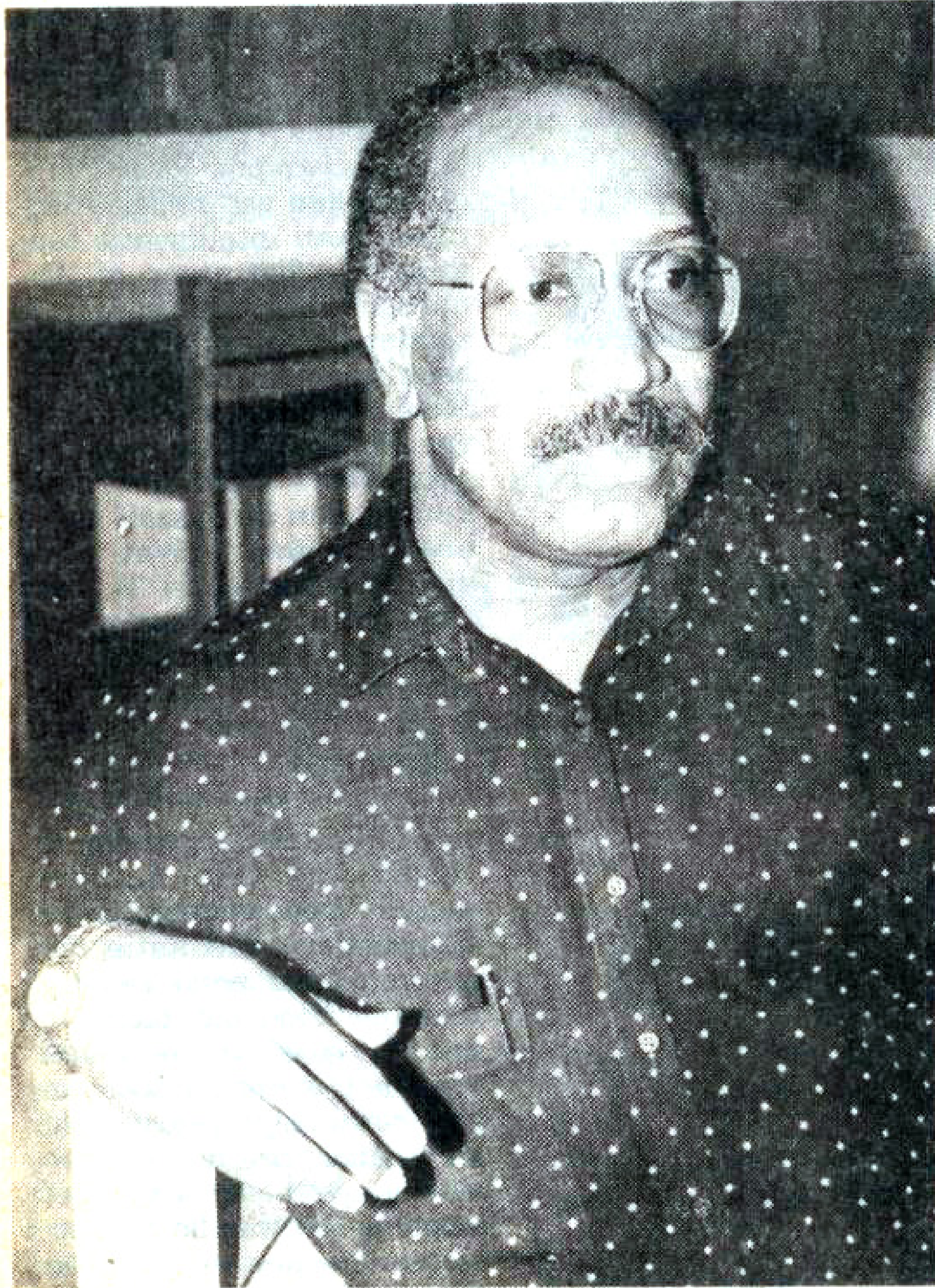
Wat heeft Status Aparte op cultureel gebied opgeleverd?

Op 1 januari 1986 trad Aruba uit het Antilliaanse staatsverband en werd het een zelfstandig land binnen het Koninkrijk. In een speciale Amigoebijlage ter gelegenheid van de 18 maart viering in 1986 spraken toen een aantal sleutelfiguren uit het culturele leven over de culturele implicaties van deze nieuw verworven status. Daarom leek het me instructief na vijf jaar opnieuw een aantal mensen te benaderen, nu met de ene vraag wat de Status Aparte cultureel heeft opgeleverd, wat is de visie van hen op de culturele ontwikkeling van het Land Aruba gedurende de laatste vijf jaar?

= door Wim Rutgers =

RAMON TODD DANDARE als Hoofd van het Talenbureau IDILA beantwoordt de vraag als volgt: De Status Aparte heeft in feite niets nieuws opgeleverd, in die zin dat er de laatste vijf jaar een culturele ontwikkeling op gang zou zijn gekomen, met iets wat er voor die tijd nog niet was. We zijn in hetzelfde ritme doorgegaan met veel beïnvloedingen van buitenaf, die door het toerisme eerder meer dan minder geworden zijn. Bovendien is er daardoor een grote invloed van vreemdelingen op Aruba zelf aan het ontstaan, mensen die allemaal een eigen cultuur, hun eigen 'manera' meenemen.

Als een land in het algemeen van een koloniale status naar onafhankelijkheid overgaat, verwacht je dat er ook culturele veranderingen zullen optreden. Maar wij zijn alleen in een overgangsfase terechtgekomen van de ene politieke status naar een andere. De Status Aparte is zo alleen een beweging op politiek-staatkundig gebied gebleven en kreeg geen specifiek culturele dimensie. Ik zie geen speciaal culturele bewustwording, geen zoeken naar een eigen identiteit.

RAMON TODD DANDARE
...niets nieuws...

In zekere zin zie ik nog steeds een historisch gegroeide discriminatie en een latent racisme op Aruba, als men vraagt wie de echte Arubaan is en bepaalde huidkleuren en achternamen daarvan uitsluit. Terwijl deze mensen ook grote invloed hebben gehad op de culturele identiteit, bijvoorbeeld op het gebied van de muziek. Maar dat 'Arubianismo' is natuurlijk niet iets van de Status Aparte, dat was voor die tijd ook al volop aanwezig.

Ook op Aruba zie je in gewoonten, muziek, expressievormen, eten bijvoorbeeld, invloeden uit Afrika. Die zijn in het hele Amerikaanse continent aanwezig, van het zuiden van Latijns-Amerika tot in het noorden in Canada. Hoe zou je dat eigen verleden willen ontkennen? Aruba is niet de enige plaats op het continent die niet 'mancha', bevlekt zou zijn, zoals men dat wel eens wil beweren van bepaalde zijde. Waarom zouden we onze Afrikaanse elementen ontkennen? Zolang je bepaalde elementen uit je maatschappij ontkent, kom je aan een echte nation-building niet toe!

We moeten beginnen met een 'homogenidad nacional' voor alle delen van onze samenleving. Kijk, ook in de V.S. wordt gediscrimineerd. Maar niemand zal een zware Amerikaan de citizenship van zijn eigen land bestrijden: een zware Amerikaan s wel degelijk Amerikaan!

Ik zie de laatste jaren eigen cultuurelementen verloren gaan, bijvoorbeeld rond sterven en begraven waar het thuisbidden en de 'ocho dia'-traditie wegraakt. Er worden geen verhalen meer verteld zoals vroeger, feesten als 'dera gai' met San Juan gaan verloren. Door de invloed van het toerisme zijn we meer 'sofistica' geworden. De thuiscultuur maakt plaats voor vieringen in een hotel, bijvoorbeeld bij het dopen en het huwelijksfeest. We gaan in dat soort feestvieringen steeds meer het buitenland nadoen, waar thuis veel minder gebeurt. Maar ook dat is natuurlijk niet een gevolg van de Status Aparte.

PAPIAMENTO

De drager bij uitstek van onze eigen identiteit, voor onze natievorming, zou onze eigen taal, het Papiamento, kunnen zijn. Maar ook daar zie ik weinig van bewust streven naar verandering. Het Papiamento heeft nog steeds geen officiele status, het is nog steeds geen schooltaal, terwijl het natuurlijk wel onze nationale taal is. Ik weet niet wanneer het een officiele taal zal worden. Hier zie je duidelijk een tegenstelling met wat je na een politieke verandering had kunnen verwachten.

Betico Croes heeft indertijd bewust geprobeerd een eigen typisch Arubaanse variant van het Papiamento te creëren, maar het volk en zelfs zijn eigen familie, hebben het niet van hem overgenomen. Zijn streven tot een eigen uitspraak van de 'cion/shon' uitgang en het dicht bij het Spaans aansluiten, hebben, op het accepteren van de etymologische spelling na, geen succes gehad. Betico wilde zijn volk ook in de taal een eigen identiteit schenken, door vooral de verschillen te benadrukken en veel minder aandacht te geven aan de overeenkomsten met Curaçao en Bonaire, die natuurlijk verreweg in de meerderheid zijn.

In hoeverre Betico zich van deze 'spanjolisatie' bewust was, weet ik niet. Toen ik hem er een keer op wees, zei hij dat het geen doelbewust streven was.

Maar hij had aandacht voor de taal als drager van de eigen identiteit. Dit in scherpe tegenstelling tot onze maatschappelijke groepen in de samenleving, zoals vakbond en commercie, die zich weinig positief opstellen om de bewustwording ten opzichte van het Papiamento te vergroten. Er zijn wel individuele voorbeelden, maar er is geen sprake van een massale beweging ten gunste van onze eigen taal en cultuur.

IDENTITEIT

Kijk, ons toneel en onze muziek hoeven geen eigen vormen te zoeken, want die zijn er al, dat is dus niets nieuws. Maar onze muziek hoor je alleen bij bepaalde gelegenheden op specifieke momenten in het jaar, zoals de dande, de tumba en de calypso. De invloeden uit de Caribische regio en van daarbuiten hoor je het hele jaar door.

Maar kun je wel van specifiek Arubaanse kunst spreken? Wat zou Arubaanse literatuur dan zijn? Ik weet niet of je daar wel over kunt spreken. Wat zijn je parameters, welke criteria hanteer je? Ik weet niet wat typisch Arubaans zou zijn. Als ik let op wat we produceren, zie ik dat er maar weinig is. Vorig jaar hadden we de verfilming van Denis Henriquez' *Dera Gai*. Dat zal dan typisch Arubaans zijn, omdat het geschreven is door een Arubaan, geregistreerd is door een Arubaanse, gespeeld door Arubaanse acteurs, voor een in de eerste plaats weliswaar algemeen maar duidelijk mede gericht op een Arubaans publiek. Bovendien geeft *Dera Gai* veel aspecten van Arubaans leven weer, zowel positief als negatief; beide kanten worden getoond. Dezelfde Denis Henriquez won met een verhaal dat vol bezinning is op Arubaans leven een verhalenwedstrijd op Curaçao.

CARNAVAL

Het enige moment waarop allerlei vormen van expressie, artisticiteit, artesania, elkaar echt levend ontmoeten, is met carnaval. Daarin zit weliswaar ook veel imitatie, maar de artistieke produktie kent rond die tijd een enorm potentieel van letterlijk iedereen. Dat is het enige moment in het hele jaar waar alle creativiteit van het hele volk zich bundelt.

ALICE VAN ROMONDT, directrice van de Biblioteca Nacional, vertelt over verschillende aspecten van het bibliotheekleven en uitgeverij Charuba: Op 1 maart 1986 werd onze Openbare Leeszaal en Bibliotheek door de gouverneur en de minister-president tot Biblioteca Nacional Aruba verklaard. Van dat moment af hebben we met veel energie, ideeën en vereende krachten van onze bibliotheek een nationaal informatiecentrum willen maken. Omdat Aruba als zelfstandig land directe contacten met de Unesco kreeg, konden we als bibliotheek gebruik maken van die expertise. Er is toen een analyse en studie gemaakt om een efficiënt volledig geautomatiseerd informatiecentrum op te zetten.

Verder was de bibliotheek in de jaren 1987 en 1988 nauw betrokken bij de Caribische bibliotheekorganisatie

ALICE VAN ROMONDT
...actief cultuurbeleid...

Acuril, waarvan ik toen voorzitter was. We waren heel erg bezig met onze regio, de eilanden van het Caribisch gebied.

Als bibliotheek hebben we altijd nauw samengewerkt met de overige eilanden van de Antillen en dat is na 1986 zo gebleven. Dat veranderde gelukkig niet bij het ingaan van de Status Aparte. Wel verschoof na 1986 onze eigen aandacht in de richting van het eigene, onze afdeling Arubiana, naast de Antilliana - Caribiana. We voerden daartoe een veel actiever aanschafbeleid en deden een nauwkeurige selectie wat we wel of niet wilden opnemen. In die beginjaren kregen we ook veel donaties binnen in de vorm van manuscripten en bijvoorbeeld oude boeken. Ik herinner me dat we zo een aantal oude Arubaanse telefoonboeken verwierven.

AUTEURS

In de beginjaren van de Status Aparte hebben we vanuit de bibliotheek ook moeite gedaan om de eigen auteurs te stimuleren. Onze eigen uitgeverij Charuba heeft van 1986 tot nu zo'n twintig uitgaven gebracht, wat toch heel wat is voor een jonge uitgeverij. We kwamen met Lolita Euson's Engelstalige dichtbundel, Sweet Praises, net nadat zij de Golden Poetry Award in California had gekregen.

Daarnaast was er het nodige aan Papiamentstalig werk, onder andere een bewerking van Alice in Wonderland en een informatief boek over het milieu.

We merkten de belangstelling doordat ook Arubanen van buiten Aruba aan Charuba vroegen om hun manuscripten te publiceren.

De Papiamentstalige uitgaven hebben nog steeds te lijden van de handicap van de Arubaanse spelling; dat is door de Status Aparte nog versterkt en het stelt een nog strengere limiet aan de verkoopmogelijkheden. Nu moeten we de eigen Arubaanse spelling wel volgen. Dat is commercieel eigenlijk onaantrekkelijk, zeker met jeugdboeken nu op de Antillen het Papiamento op de scholen als vak is ingevoerd. Door onze afwijkende spelling is de afname geblokkeerd.

Onze traditioneel geworden culturele septembermaand kreeg na 1986 ook een wat ander karakter in die zin, dat we andere accenten legden. Ik herinner me het bezoek en de toespraak van St. Vincents Minister-President Mitchell.

De jongste natie van het Caribisch gebied trok de geopolitieke aandacht ook buiten het Koninkrijk in die dagen.

CULTUURBELEID

Als bibliotheek hebben we meegedaan om een actief cultuurbeleid te formuleren. We wilden geen cultuur als sluitpost van de begroting of als luxe, maar cultuur als onze nationale trots, als ons identiteitskaartje. Onze kunstenaars van alle geledingen hebben toen hun ideeën uitgewisseld, met de blik gericht naar de grote wereld buiten ons eigen eiland. Zoals Jamaica zijn reggae heeft, die over de hele wereld bekend is, is die muziek een cultuurpilaar, ook voor de economie van dat eiland. Onze toeristen zoeken zon, zee en strand. Dat kunnen we hun inderdaad bieden, maar dat is op zo veel plaatsen aanwezig. We zouden ze meer moeten geven, namelijk de cultuuruitingen van onze mensen. En we hebben nogal wat kunstenaars die best wat 'exposure' zouden kunnen gebruiken.

TOEKOMST

De komende tijd gaat de bibliotheek decentraliseren waardoor de service-verlening aan het publiek nog beter wordt. We hebben plannen voor filialen of uitleenposten in verschillende wijken. We willen de bibliobusdiensten uitbreiden, in elk geval naar meer scholen toe en wellicht ook naar enkele wijken. We hebben momenteel al een intensieve samenwerking met het onderwijs, in het bijzonder de I.P.A., het Colegio Arubano, de M.T.S. en de U.A.

Daarnaast willen we het accent leggen op de professionalisering van het personeel, onder meer door de Basisopleiding Bibliotheekpersoneel te laten volgen door alle nieuw benoemden. Daarnaast starten we met een vervolgopleiding om tot een volwaardiger dienstverlening te komen.

We zijn echter op ons schema om tot een eigen nationale bibliografie te geraken door een gebrek aan een computer en voldoende gediplomeerde bibliothecarissen die voor dat belangrijke werk tijd vrij kunnen maken. Zo'n nationale bibliografie moet als trekker gaan fungeren om het depotkarakter van onze nationale bibliotheek echt gestalte te geven.

UITWISSELING

We hebben vaste uitwisselingsregelingen met bibliotheken in Costa Rica, Venezuela en Colombia. Door die contacten merk je ook hoe weinig er in ons kleine Aruba gepubliceerd wordt aan rapporten, resultaten van onderzoek, door de Overheid, aan literatuur... Een nationale bibliografie zal stimuleren dat gegevens die nu vaak nauwelijks verbreid worden, meer bekend worden.

Na vijf jaar Status Aparte moet de traditie van een vanzelfsprekende informatiebeschikbaarstelling nog groeien. Onderzoekers zijn vaak aangewezen op het zogenaamde grijze circuit van niet officiële publicaties om aan het nodige cijfermateriaal te geraken. Die moeten op een vast punt aanwezig en ter inzage zijn. Daarnaast kan ik gelukkig vermelden dat we voor onze officiële publicaties nu een eigen I.S.B.N. (International Standard Book Number) hebben, met een eigen landennummer, uitgeversnummer, auteursnummer en controlenummer, dat we op de uitgaven kunnen vermelden.

PANCHO GEERMAN, de directeur van UNOCA vertelt over de activiteiten van zijn organisatie.

Na het ingaan van de Status Aparte moesten we allereerst beginnen met een inhaaleffect. De culturele ontwikkelingshulp liep altijd via de Sticusa en de plaatselijke centra. Deze hadden weinig contact met het veld, met de uitvoerenden. Met de nieuwe organisatie is deze afstand veel kleiner geworden. Wat vroeger niet ontwikkeld kon worden, gaat nu met de Unoca-structuur inderdaad veel sneller.

We zien daarnaast ook nieuwe internationale ontwikkelingen ten opzichte van ons cultuurbeleid. In het buitenland afgestudeerden met een beroepsopleiding in de culturele sector komen met nieuwe ideeën terug. De amateurs worden professioneel, er zijn veel meer beroepskrachten. Dat geldt voor de cultuursector in het algemeen.

CULTUREEL EIGENE

Cultuur is meer dan folklore of alleen schone kunsten. Ik versta er de totale wijze van leven van de Arubaanse gemeenschap onder. Na de inhaalmanoeuvre gaan we meer op middellange termijn plannen, waarbij we aan diepte-investeringen denken. Waar willen we naar toe? Hoe kunnen we aansluiten op elkaars werkterreinen om tot een totaalvisie te komen? Van een projektmatige benadering gaan we nu over tot een planmatige.

Een belangrijk punt van dit moment is dat men op cultuurgebied vooral inhoud wil geven aan het eigene, aan de eigen identiteit. Ook in de culturele sector zien we een herwaardering van de traditionele Arubaanse folklore. Daarnaast speelt dat er veel cultuurelementen door migratie zijn en worden binnengebracht. Dat zie je met carnaval, met de rancheras, via elementen in muziek en dans enzovoorts. Er is ook heel wat wetenschappelijk onderzoek naar onze levensstijlen en gewoontes, en ook heel belangrijk is de aandacht voor de archeologie. Onze historische bewustwording wordt op deze terreinen uitgediept. Ook door aandacht voor archieven, de monumentenzorg, de musea, het toneel, de dans en op het gebied van de beeldende kunst. Voor de afdeling literatuur is uitgeverij Charuba nu formeel opgericht. De Unoca coordineert en heeft een bemiddelende functie.

We proberen al doende af te tasten wat tot de eigen cultuur behoort. We gaan daarbij uit van een dynamische ontwikkeling, die voor nieuwe elementen openstaat. Dat zijn dus interne zaken. Naar het buitenland toe kan Aruba zich na 1986 als land presenteren en profileren.

Unoca als jonge organisatie heeft steeds de filosofie aangehangen om eerst te werken en te doen en daarna pas naar buiten te treden. Daarom was Unoca in het begin misschien nog niet zo bekend, maar gaandeweg weet men nu de weg te vinden. De procedureregels en voorwaarden voor financiering zijn nu formeel vastgelegd in overleg met de Vertegenwoordiging Nederland Ontwikkeling Aruba (Venoa) en de Minister van Welzijnszaken.

Er zijn natuurlijk ook nog leemtes in onze aanpak. We staan voor de vraag in hoeverre het culturele aanbod en de vraag op elkaar zijn afgestemd. De participatie van de bevolking en de culturele activiteiten moeten gelijke tred houden. Op het gebied van de literatuur loopt dat nog niet goed. Ook bij onze theaterplanning moeten we aansluiten bij de verschillende bevolkingsgroepen. Door middel van promotie en onze programma's moeten we daar rekening mee houden. De culturele activiteiten moeten een aansluiting vinden naar andere sectoren toe, met name het onderwijs in brede zin en de economie waarvan het toerisme de belangrijkste pijler is. Vooral dat laatste moet nog meer ontwikkeld worden. Concreet hebben we nu op projectniveau enkele belangrijke zaken bereikt. Ons inter-

Vervolg op pag. 5

Wat kan het leven toch fijn zijn,
als je weet dat je goed
verzekerd bent.
ennia